

GENEL OLARAK VERGİ TEŞVİKLERİNİN EKONOMİ ÜZERİNE ETKİNLİĞİ

Serkan ACİNÖROĞLU¹

“Teşvik sistemi kötü değildir, fakat tehlikelidir. Teşvik nedeniyle müdahalelere başlayan iktidarların bu müdahalelerini başka alanlara da yayma istekleri kolay önlenemez. Öte yandan, aşırı teşvik önlemleri ekonomiyi doğal gidişinden saptırabilir. Girişimciler doğal olarak kar getiren alanlara yönelir. İktidarın desteği olmadan yaşayamayan girişimler ise zarar eden girişimlerdir. Bu zararı karşılayan iktidar ise, bu parayı vergilerden sağlayacaktır. Yani, toplum zarar eden girişimlerin yükünü taşımak zorunda bırakılacaktır. Bunun gibi devlet teşvikleri girişimcilerin yükünü taşımak zorunda bırakılacaktır. Bunun gibi devlet teşvikleri girişimcilerin serbest piyasa düzenine göre hareket etmelerini engelleyecektir.”

Benjamin Constant
(1767-1830)

ÖZET

Temel makro ekonomik hedeflere ulaşmak için vergi teşvikleri çok önemlidir. Bu nedenle tüm devletler bu ekonomik enstrümanları kullanmak ister. Vergi idaresi açısından bakıldığında vergi teşvikleri, kısa dönemde vazgeçilen gelirlerden ibarettir. Çünkü vergi teşviklerinin sosyal, idari ve siyasi amaçları bulunmaktadır. Bu amaçlar temel makro ekonomik hedefleri gerçekleştirmeye yöneliktir. Teşvik kavramı ekonomide, kamunun çeşitli şekillerde bazı sektörlerde hızlı gelişmesi için maddi veya manevi desteği, yardım ve özendirmesini ifade eder. Vergi müessesesi açısından bakıldığında ise; teşvik edici vergi politikaları belirli bir kazanç veya iradın vergiden istisna edilmesi veya verginin çeşitli yollarla ertelenmesi olarak tanımlanır. Genel olarak vergi teşvikleri düşük oranlı kurumlar ve gelir vergisi, hızlandırılmış amortisman, vergi cenneti, vergi tatili, yatırım indirimi ve kredileri, indirimler ve giderler, ihracat işleme bölgesi, gümrük muafiyeti ve AR-GE vergisel teşvikler olarak sınıflandırılabilir.

Anahtar Kelimeler: Vergi Teşvikleri, Etkinlik, Vergi Cenneti, Vergi Tatili, AR-GE

JEL Sınıflandırması: C13, H21, H25, H26

THE GENERAL EFFECTS OF THE TAX INCENTIVE ON THE ECONOMY

ABSTRACT

Tax incentives are very important to reach basic macro-economic terminus. Therefore, all governments want to use these instrument. Tax incentives are incomes to give up in short-time for tax department. Because, it 's got social, managerial and political aims. These aims are realized basic macro-economic terminus. In economy, efficiensy that it's mean's aid and encouragement, pecuniary-unwordly supports to improve very fast some sector. According to tax institution, made efficiency tax politices can be describe from tax specific profits or incomes or to put off different methods it. Generally, tax incentives can be classify fallen rate corporation tax and income tax, amortizations, tax heaven, tax holiday, direct investment tax credits and investment tax credits, reductions and expenses, export processing zones, duty-free and R&D.

Keywords: Tax Incentives, Efficiency, Tax heaven, Tax Holiday, R&D

JEL Classification: C13, H21, H25, H26

¹ Öğr.Gör.,Rize Üniversitesi, Fındıklı MYO Muhasebe Bölümü,Rize.
KTÜ SBE Maliye ABD;E-mail: serkan_acuner@hotmail.com

1. Giriş

Ekonomiler için en önemli etki olumlu büyümelerdir. Büyümek isteyen ekonomiler için devletin uygulayacağı vazgeçilmez politika araçlarından biri de teşviklerdir. Devletin uygulayacağı teşvik araçları, vergi uygulamalarında yapılacak yeni düzenlemeler şeklinde kendini göstermektedir. Kamu kesiminin finansmanını sağlamada en önemli gelirlerden biri olan vergiler maliye politikasının bir aracı olarak temel makro hedeflere ulaşabilmenin bir aracı olduğu gibi yine bu makro ekonomik hedefleri gerçekleştirmenin bir başka yolu olan vergi teşvik politikasının bir aracı olarak literatürde yerini almıştır.

Vergi idaresi açısından bakıldığında vergi teşvikleri, kısa dönemde vazgeçilen gelirlerden ibarettir. Çünkü vergi teşviklerinin ekonomik, sosyal, idari ve siyasi amaçları gerçekleştirmek üzere hemen hemen her vergi kanunda düzenlenmiş ve temel makro ekonomik hedeflerin gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır. Vergi teşvikleri için bir başka amaçta gelişmesi istenen ekonomik birimlere ayrıcalık tanınması, sektörel bazda istenilen seviyeye çıkarılması arzulanmaktadır.

Etkinlik kavramı, kelime anlamıyla yapılan işlem ve eylemlerin amaca uygun olup olmadığını, yani işlem ve eylemin başarısını açıklamaya çalışan bir kavramdır. Vergi teşvikleri ile ilgili etkinliği belirlemede ki önemli iki kıstastan biri fayda maliyet analizidir. Bunun anlamı teşviklerin toplam maliyetinin toplam faydalarını aşmaması gerekliliğidir. İkinci kıstas ise amaçları gerçekleştirecek etkili uygulamaların varlığıdır. Ancak teşviklerin etkinliğini ölçmek güçtür. Vergi teşviklerinin etkinliği birçok çalışmaya konu olmuş ve bu çalışmalarda çok çarpıcı sonuçlar elde edilmiştir. Bir kısım çalışmada vergisel teşviklerin etkinliğinin çok önemli boyutlarda olduğunu savunan sosyal düşünürler yanında etkinliğin yok denecek kadar az olduğu kanısında olan ve bunu ampirik sonuçlara bağlayan araştırmacıların görüşleri de yer almaktadır.

Bu açıklama sonucunda teşviklerin etkinliği, uygulanan teşvikler sonucu istenilen amaçlara ne kadar yaklaşıldığının belirlenmesi amacını taşır. Bir diğer etkinlik ölçümü ise devlet tarafından sunulan teşvikin ne kadar etkin bir şekilde sektöre verildiği tartışması önümüze çıkmaktadır. Yani belirli hedefler doğrultusunda devlet belirli bir kısım faaliyetleri özendirmeye çalışırken bunu ne kadar etkin yapabilmektedir. Biz çalışmamız içerisinde bu iki tür etkinlik tartışmasını da incelemeye çalışacağız.

Bununla birlikte, etkinliğin ölçülebilmesi için birçok farklı çalışma yapılması gereklidir. Çalışmamızda yapılan bu araştırmalardaki sonuçlar ele alınmaya çalışılmıştır. Öncelikle vergisel teşvikler genel olarak ele alınmaya çalışılmış ve bu teşvikler için etkinlik tartışmaları ve bir çok ülkeden istatistikî verilerle konu örnekendirilmeye çalışılmıştır. Diğer kısımlarda ise vergisel teşvikler uygulandıkları alanlara göre ayrıca irdelenmiştir. Yatırımlara yönelik vergisel teşvikler, İhracata yönelik vergisel teşvikler ve AR-GE vergisel teşvikleri gibi bir çok alana yönelik yapılan vergisel teşvikler tartışma konusu yapılmıştır.

2. Vergi Teşvik Kavramı

Vergi teşvikleri için değişik tanımlamalar yapılmıştır. Bu tanımları açıklamadan önce teşvik kavramını ekonomi literatüründeki durumunu incelemekte yarar bulunmaktadır. Teşvik kavramı ekonomide, kamunu çeşitli şekillerde bazı sektörlerde hızlı gelişmesi için maddi veya manevi desteği, yardım ve özendirilmesini ifade eder¹. Diğer bir ifade ile teşvik kavramı, belirli ekonomik faaliyetlerin diğerlerine oranla daha fazla ve hızlı gelişmesini sağlamak amacıyla, kamu tarafından çeşitli yöntemlerle verilen maddi ve/veya gayri maddi destek ve özendirilmeler olarak tanımlanabilir (Horoz,2006:V;Çiloğlu, 1997:1). Teşvik kavramı yerine literatürde “sübvansiyon”, “iktisadi gayeli mali yardım”, “üreticiye yapılan transfer harcamaları”, “primler”, “ucuz krediler”, “ayni yardımlar” gibi kavramlar da kullanılmaktadır (Aktan, 1995:1). Teşvik tedbirleri kalkınma ekonomisinin bir parçası olarak kıt kaynakların en verimli kullanımını, tasarruf tedbirlerini ihracat ve döviz gelirlerinin artırılmasını amaçlar. Teşvikler, yatırım ve kalkınma, bölgesel, yabancı sermaye, ihracat teşvikleri alanlarına ayrılır.

İçerikleri açısından bakıldığında ise teşvikler: Özel amortismanlar, yatırım indirimi, gelir ve kurumlar vergisi muafiyeti, ihracat kredi sigortası, ihracat vergi iadesi, indirimli navlun, yeni pazarlar, bina ve teçhizat sübvansiyonu, düşük faizli krediler, özel reeskont kredi faiz giderleri, faiz ve vergi iadeleri, gümrük taksitleri, gümrük ve fon istisnaları, bina vergisi istisnası, Ar-Ge sübvansiyonu, lisans ve know-how kolaylıkları, yabancı personel çalıştırma, verimlilik ve iş gücü yeteneği gibi dallarda yapılabilir. Teşvik ve korumaların sebepleri genç sanayi, istihdamın artırılması, ödemeler dengesinin sağlanması, yerli üreticileri koruma dış ticaret hadlerinin iyileştirilmesi, stratejik ve savunma sanayilerinin korunması olarak gösterilebilir².

Vergi müessesesi açısından bakıldığında ise; teşvik edici vergi politikaları belirli bir kazanç veya iradın vergiden istisna edilmesi veya verginin çeşitli yollarla ertelenmesi olarak tanımlanır (Tekin, 2006:301; Bildirici, 1989:27). Heler ve Kauffmana göre vergi teşvikleri, çeşitli vergilerden kısmi veya tam istisna ve yatırımlar için özel indirim ya da hızlandırılmış amortisman gibi uygulamaları içermektedir (Giray,2008:24; Heler vd, 1963: 13). Vergi teşvikleri *yasal* vergi teşvikleri ve *efektif* vergi teşvikleri olmak üzere iki ana gruba ayrılabilir (Tekin,2006: 301). Yasal vergi teşvikleri, özel veya ayrıcalıklı vergisel hükümlere tabi olmayan yatırım projelerine uygulanan yasal ve daha elverişli vergisel uygulamalar” olarak tanımlanabilir (Zee vd, 2002: 1498). Bu açıklamaya göre vergi teşvikini ayırt edici nokta; benzer özellikteki tüm uygulamalara yapılacak indirim, muafiyet veya istisnalar vergi teşviki kapsamında değerlendirilmemesi gereklidir. Örnek olarak, dolaysız yabancı sermaye yatırımlarını çekmek amacıyla kurumlar vergisi oranının yarı yarıya azal-

¹ http://tr.wikipedia.org/wiki/Te%C5%9Fvik_Sistemi

² Konu ile ilgili geniş bilgi için bkz. İNCEKARA Ahmet, “Türkiye’de Teşvik Sistemi”, İTO, 1995

tilması bir vergi teşviki değildir; ancak, yabancı sermaye yatırımlarından elde edilen kârların yasal kurumlar vergisi oranının yarısına tabi tutulması bir vergi teşvikidir.

Ekonomik ve sosyal problemlerin çözümü amacıyla kullanılan kamusal müdahale araçlarından biri olan teşvikler diğer adıyla devlet yardımları, özellikle sosyal devlet anlayışının gelişmesi ile birlikte çok önemli bir konuma gelmiştir. Bu anlamda teşvik uygulamaları, ekonomik istikrar ve büyüme gibi ekonomik amaçlar yanında bölgesel dengesizlikler, göç v.b. bazı sosyal amaçlar da gütmektedir. Temelde piyasa mekanizmasına müdahale niteliğinde olan ve kaynaklar belli kesime yönlendirildiğinden(belli sektör, yöre ve firma grubu) haksız rekabet yaratan bu kamu politikasını haklı hale getiren neden sosyal amaçlar ve sağlanan dışsal faydalardır (Çiloğlu, 2000: 29).

Vergi teşvikleri genelde ekonomik, mali ve siyasi, sosyal ve idari amaçlara yönelik verilmektedir. Teşviklerin verilmesine neden ekonomik amaçları biz sırasıyla şu şekilde sıralayabiliriz. Tasarrufları ve yatırım hacmini arttırmak, yatırımları belirli alanlara ve bölgelere yöneltmek, vergilerin ekonomik kararlar üzerine yarattığı olumsuz etkileri gidermek, ekonomik istikrarı sağlamak ve enflasyonist etkileri gidermek, istihdamı teşvik etmek, ihracat, döviz kazandırıcı işlemleri ve Uluslar arası rekabet gücünü arttırmak, yeni kurulan sanayileri korumak ve dışsallıklardır¹.

3.Genel Olarak Vergi Teşvik Türleri

Genel olarak vergi teşviklerini dolaylı ve dolaysız olarak iki bölümde incelemek mümkündür. Dolaylı vergi teşvikleri, tarifeler ve/veya teşviklere hak kazanan işletmelerce satın alınan girdiler üzerinden alınan satış vergilerinden tam veya kısmi muafiyet (KDV uygulamasında sıfır oran uygulaması) tanınmasını içermektedir (Zee vd., 2002:1505-1506). Bu teşvikler, genellikle, ihracata yönelik sektörler veya ihracata yönelik olmamakla birlikte seçilen diğer sektörler sağlanmaktadır (Tekin, 2006:303). İhracat yönelik teşvikler ve serbest bölge uygulamaları dolaylı vergi teşviklerindedir. Dolaysız vergi teşvikleri ise Kurumlar vergisi çerçevesinde iktisadi birimlere tanınan vergi teşvikleridir. Düşük kurumlar vergisi oranı, vergi tatilleri, yatırım indirimi, hızlandırılmış amortisman uygulamaları dolaysız vergi teşvikleri içerisinde yer alan birkaç vergi teşvik türüdür.

3.1. Düşük Oranlı Gelir ve Kurumlar Vergisi

Bu uygulama yatırım amacına dönük olarak gelir ve kurumlar vergisi oranlarını daha aşağı düzeylere çekmektir. Oranları aşağı çekmede bir kaç farklı yöntem kullanılabilir. Bunlardan biri, genel vergi oranlarını aşağı çekmektir. Düşük oranlı bir gelir ve kurumlar vergisi kendi başına bir teşvik etkisi yapar. Bu durum, yatırımcıların ellerinde daha fazla kâr tutmalarını sağlar. Kamu açısından ise, kısa vadede gelir kaybı olmakla birlikte uzun dönemde ilave yatırım yapılması ve vergi yükünün

¹ Geniş bilgi için bkz., Giray Filiz, a.g.e., ss. 35-52

hafiflemesi gibi nedenlerle vergi tabanının genişleyerek vergi gelirlerinde artış sağlaması beklenir.

Diğer yol; düşük orandan sadece bazı sektör, bölge veya projelerin yararlanabilecekleri şekilde kademelendirilmesidir. Bu durumda, indirimli orandan yararlanmaların kapsamı daraldığından, kamu açısından gelir kaybındaki azalma sınırlı kalacaktır. Yatırımcılar açısından ise, kapsamın daralmasıyla indirimden kaynaklanan ilave yatırımlar düşük düzeyde kalabilir. Düşük oranlı vergilendirme, belli bir süre ile sınırlandırılmış ise, teşvik programındaki vergi tasarrufu, vergi indirim oranına ve zararını ileriye taşınmasına bağlı olarak değişir. Firma, indirilebilir harcamalarını ve zararını ileriye erteleyebiliyorsa, normal kurumlar vergisi oranına döndüğünde vergi tasarrufu daha yüksek olacağı düşünülür.

Vergi Tatili (Tax Holiday)

Vergi tatili¹ (tax holidays) belirlenen alanlarda belirli bir zaman dönemi için vergi ödenmemesi şeklinde uygulanan teşvik türüdür (Tüylüoğlu ve Aktürk, 2006:88). Diğer bir ifadeyle, belirli bir süre için verginin kaldırılması veya daha düşük vergi oranı, istisna ve muafiyetler şeklinde ayrıcalıkların uygulanmasını ifade etmektedir (Giray,2008:61; Hung Chan ve Phyllis,2000:469). Vergi tatili ile, tatil dönemindeki yatırım projesinden elde edilecek gelirin vergiden muaf tutularak yatırımın işletme dönemi kârlılığının artırılması amaçlanmaktadır (Duran,2003:81).

Tatil dönemi, ülkeden ülkeye değişmekle birlikte, genellikle 5-10 yıl arasında belirlenmektedir (UNCTAD,1996:23). Özellikle, Gelir ve Kurumlar Vergisi'nin genel vergi sistemi içindeki payının büyük olduğu ülkelerde, bu teşvik aracının önemi daha da artar.

Bu teşvikler gelişmiş ülkelere nazaran gelişmekte olan ülkelerde yaygın olan bir vergi teşvik türüdür ve hemen hemen tüm AB ülkelerinde uygulanmaktadır. Özellikle Çek Cumhuriyeti ve diğer merkezi ve doğu Avrupa ülkeleri, yerli ve yabancı şirketler için vergi tatili (sınırlı bir süre için) şeklinde vergi teşviki uygulamaktadırlar. Ancak Çek Cumhuriyetinde başarılı bir uygulama olmadığı için kaldırılmıştır. Yeni işletme ve makinelerle ilgili harcamalara yönelik indirimler ve vergiden geçici istisnalar şeklinde yeniden düzenlenmiştir (Giray,2008:150).

Vergi Cenneti (Tax Heaven)

Vergi cenneti; Gelir ve Kurumlar Vergisinin tamamen süresiz kaldırılmasıdır. Çok yaygın olarak kullanılmamakla birlikte bazı ada devletlerinde veya bazı ülkelerin bir bölümünde (serbest bölgelerde ya da görece geri kalmış bölgelerde) uygulamalarına rastlanmaktadır. Bazı ada devletleri, vergi cenneti (tax heavens) sistemini seçmişlerdir. Bunlar, genellikle doğrudan vergileri kaldırarak sadece dolaylı vergi-

¹ Geniş bilgi için bkz. GİRAY Filiz, a.g.e., ss.61-63; Morisset, Jacques and Pirnia, Neda, "How Tax Policy and Incentives Affect Foreign Direct Investment" The World Bank and FIAS, 2001, s.81.

lerden oluşan bir vergi sistemi uygulamaktadırlar. Diğer bazı ülkeler ise, bu tür uygulamaları sadece ihracat-odaklı özel serbest bölgeler için uygulamaktadırlar. Vergi cenneti olarak da adlandırılan bazı ülkeler, yabancı doğrudan yatırımı çekmede başarılı oldukları görülmektedir. Ancak başarılı görülen alanlar geniş kapsamlı olmayıp, mobil firmalar olarak tanımlanabilecek banka ve sigorta şirketlerinin merkezleri ile internet ve yazılım firmaları gibi bazı özel alanlarda yoğunlaştığı görülmektedir¹. Bu tür eğilimler, görece yüksek vergi yüklerinin olduğu ev sahibi ülkelerden kaçmayı yansıtmaktadır. Birçok ülke genel vergi rejimi içinde özel bazı bölgeleri ayırarak bu tür vergi ve bürokratik engelleri aşmak amacıyla daha cazip bölgeler oluşturma yoluna gitmektedir².

Yatırım İndirimi ve Yatırım Kredisi

Yatırım İndirimi; işletmelerin kazançlarından ayırarak yatırıma tahsis ettikleri fonların vergiden istisna edilmesidir. Bu şekilde belirli şartları taşıyan yatırımlar, belirli oranlarda vergiden istisna edilerek ekonomik kalkınma bakımından stratejik önem taşıyan bölgelere veya üretim türlerine yapılan yatırımlar teşvik edilmiş olur. Başka bir deyişle yatırım indirimi esas itibariyle özel sektör yatırımlarının yönlendirilmesini amaçlayan bir vergi istisna rejimidir (Yalçın, 1997:67).

Yatırım indiriminin çeşitli uygulama usulleri bulunmaktadır. Birincisi indirimin, belli kayıt ve koşullara bağlı olarak uygulanması ikincisi ise yatırımlardan elde edilen kazançların koşulsuz olarak vergi dışı tutulduğu usuldür.

Genelde gelişmekte olan ülkelerde sıkça kullanılan teşvik türü olan yatırım kredisi (Investment Tax Credite), yatırım maliyetini etkilemeye çalışan bir teşvik türüdür. Yatırım Kredisi, yatırım gerçekleştiren bir kişinin bu yatırımının belli bir oranını o yılın vergi borcundan düşmesini sağlamaktadır (Uluatam,1971:41). Yatırım indirimi ile yatırım kredisi arasındaki açık fark ise, yatırım indiriminin de söz konusu fon matrahtan düşerken, yatırım kredisinde indirim tahakkuk eden vergi borcundan yapılmaktadır.

Yatırım Vergi Kredisi³

Vergi kredisi, vergi öncesi karın bir miktarının gelecekte yapılacak yatırım harcamaları için fon olarak tutulmasıdır. Verilendirilmeyen bu fon yatırımları finansman kolaylığı sağlaması bakımından önemlidir. Bu teşvik aracı özellikle mev-

¹ Vergi cenneti olarak bilinen Kayman (timsah) Adalarının dünyanın beşinci büyük finans merkezi olduğu ve dünyanın en büyük 45 bankasına ev sahipliği yaptığı belirtilmektedir. Bkz: Morisset, Jacques and Pirnia, Neda, a.g.e., s. 14-15.

² Bu bölgeler toplam üretimlerinin en az yüzde 70-80'ini ihraç eden firmalara bu tür teşvikler sağlanmaktadır. Bu bölgelerin hemen hemen tamamında genellikle 10 yıllık vergi tatili vardır, girdiler ve sermaye malları için gümrük vergileri bulunmamaktadır. İlave olarak bu tür özel bölgeler hantal bürokratik prosedürden uzak olduğundan ihracat ve ithalat işlemleri çabuk yapılabilir.

³ Geniş bilgi için bkz. DURAN Mustafa, a.g.e. ,2003, s.50

cut vergi öder durumdaki işletmeler için değer taşır. Vergi kredisinin süresi değişken veya sabit olabilir. Sabit bir vergi kredisi, bir yıl içinde yapılacak yatırım harcamalarının sabit bir yüzdesinin fon olarak ayrılabilmesine imkân tanırken, değişken vergi kredisi uygulamasında yapılacak yatırım harcamalarının bir yılı aşması durumunda, aşan kısmın gelecek yıllara aktarılabilmesine imkân tanır. Vergi kredisi uygulaması, diğer vergisel enstrümanlarla birlikte uygulanabilir. Bu şekilde, sağlanan vergisel avantajların cazibesi daha da artırılmış olur. Vergi kredisi şarta bağlı olarak verilebilir. Bu şartlardan bazıları; katma değer in içerde kalması, ihracat şartı, yerli kullanım gibi şartlardır.

Hızlandırılmış Amortisman

Yatırım sonucu elde edilen karlar üzerinde etkili olan bu teşvik türü işletmede birden çok yıl kullanılabilen iktisadi kıymetler için yapılmış olan giderlerin, bu iktisadi kıymetlerin işletmede kullanabilecekleri süre içinde yıllara yayılarak gayri-safi gelirlerden indirilebilmesi demektir. Sabit işletme varlıklarının bir kısım nedenlerle değer kaybına uğramaları sonucu amortisman uygulaması kaçınılmazdır. Oluşan değer kayıpları taşınmazın değeri üzerinden zarar olarak muhasebe de kayıt altına alınmaktadır. Amortisman şeklinde ayrılan karşılıklar gider olarak kabul edilmeleri sonucunda işletme matrahını düşürmeleri söz konusudur. Bu durum işletmeye bir vergi tasarrufu sağlamaktadır.

Amortisman uygulaması iki farklı şekilde yapılabilmektedir. Birincisi normal amortisman yöntemi ve diğeri ise hızlandırılmış amortisman (Accelerated depreciation) yöntemidir. Bu yöntemlerden hızlandırılmış amortisman yöntemi bir vergi teşvik uygulaması olarak kullanılabilir. Hızlandırılmış amortisman uygulamaları amortisman tabi varlıkların iktisadi ömürleri süresince uğrayacakları değer kayıplarının başlangıçta daha büyük oranlarda, daha sonraları ise giderek azalan oranlarda gider olarak indirilmesini öngörür(Tekin,2006:307). Hızlandırılmış amortisman yöntemi normal amortisman yönteminden daha kısa zamanda amortisman olanağı veren bir yöntemdir. Hızlandırılmış amortismanın en aşırı uygulaması, yıl içinde yatırım gelirinin tamamının amortisman olarak yazılabilmesine olanak tanımıdır. Bu durumda yatırım maliyetinin tamamı gider olarak yazılmış olur(Giray,2008:59; Uluatam, 1990:176-177). Hızlandırılmış amortisman, enflasyon muhasebesi kayıtlarında ve kayıtlara dayalı olarak uygulanan işletme politikasında ortaya çıkardığı çarpıklığı gidermek üzere geliştirilmiştir. Hızlandırılmış amortisman işletme içi fonların artması, yatırımların kısa sürede itfası ve riskin azalması gibi faydaları bulunmaktadır. Hızlandırılmış amortisman uygulamaları hem kurumlar vergisi oranı ile bağlantılı teşviklerin dezavantajlarına sahip değildir hem de yatırım maliyetlerini azaltmayı amaçlayan teşviklerin tüm avantajlarını bünyesinde barındırır(Tekin,2006:307).

İndirim ve Giderler

İndirim ve giderler (iş ile ilgili işin devamlılığını sağlayan işletme giderleri) yükümlülere tanınan diğer teşvik türlerindedir. İndirimler, gelirin elde edilmesiyle

doğrudan ilişkili olmayan, ödeme gücünü azaltan, toplumsal açıdan uygun kabul edilen bazı ödemelerin indiriminden oluşmaktadır. Bu tür indirimler daha ziyade kişisel indirimler olarak kabul nitelendirilirler (Uluatam,2001:328). Buna karşılık giderler ise vergi borcu hesaplanırken brüt gelirden düşülen gelirin elde edilmesi veya gelirin elde edilmesinin sürdürülmesi hususundaki giderlerin düşülmesidir. Tabii ki bu tip giderlerin ilgili vergi kanunlarında yer alması gerekmektedir. Nitekim Ülkemiz vergi kanunlarında da indirilecek ve indirilmeyecek giderler ilgili kanunlarda hükme bağlanmıştır. Bunun sonucu olarak giderler gayrisafi gelirden, indirimler ise safi gelirden yapılmaktadır.

İndirim hakkı ekonomik ve sosyal gaye ile tanınmaktadır. Ekonomik gayeli indirimlere zarar indirimleri ve ödenen bazı vergilerin indirimlerini örnek verebiliriz. En az geçim indirimi, bağış ve yardımlar şeklindeki ödemeler ise sosyal gayeli indirimlere birer örnektir.

Vergi Ertelemesi

Vergi borcunun doğmasını önlemeyi hedefleyen vergisel teşviklerden bir tanesi de vergi ertelemesidir. Vergi doğuran olay gerçekleşmeden sağlanan vergi erteleme, vergi gecikmesi durumundan farklılıklar göstermektedir. Bir verginin ödeme süresi, vergiyi doğuran olayın gerçekleşmesiyle vergi borcunun fiilen ödemesi için vergi kanunda öngörülen süredir. Vergi geciktirilmesi bu hukuki sürenin geciktirilmesidir (Giray,2008:60).

Vergi erteleme özellikle gelişmekte olan ülkeler tarafından kullanılan vergi teşviklerinin ortak bir türüdür. Çünkü gelişmekte olan ülkeler için vergi erteleme, sadece bir vergi teşvik tedbiri olarak yabancı sermayeyi ülkeye çekmeye hizmet etmez. Aynı zamanda bu ülkelere kazançların yeniden yatırılmasının kazançlarını da sağlar. Ayrıca enflasyonun yüksek olduğu ekonomilerde, paranın zamanla değerini yitirmesi nedeniyle vergilerin mümkün olduğunca ileriye ertelenmesi yükümlüler açısından kazançlı olmaktadır. Gelişmekte olan ülkeler yüksek enflasyon sorununu yoğun yaşadıklarından bu bağlamda vergi erteleme bu ülkeler için daha fazla önem arz etmektedir. Şirketlerin kâr dağıtımına gitmemesi vergi ertelemesine örnek olarak gösterilebilir (George,1975:367).

İhracat İşleme Bölgesi

İhracat işleme bölgeleri (export processing zones), özellikle gelişmekte olan ülkelerde olmak üzere dünyanın her yerinde, ihracatı ve seçilen bazı emek yoğun endüstrileri teşvik etmek amacıyla oluşturulan bölgelerdir. Bu bölgelerde her türden vergi teşvik tedbiri yoğun bir biçimde kullanılmaktadır. Bu bölgelerde ihraç edilmek amacıyla işlenen tüm ürünler ihraç edildikleri takdirde vergisel teşviklerden faydalanırlarken yurtiçi piyasaya satılmaları halinde hiçbir vergi teşvikinden istifade edememektedirler. Bu durum, güvenlik sistemindeki gedikler ve yozlaşmanın varlığı ile birleşince ihracat işleme bölgelerinden sızma riskini de artırmaktadır. Üstelik bu bölgelerin tek başına ihracatın teşvikinde önemli bir yere sahip olduğu da söylene-

mez. Bu nedenlerle ihracat işleme bölgelerinin kurulması nadiren olumlu bir biçimde önerilen bir vergi teşvik modelidir (Zee vd.,2002:1507).

Gümrük Kapsamındaki Vergisel Teşvikler

Gümrük vergisi muafiyeti; sermaye mallarının ithalinde ödenmesi gereken vergilerden kısmen veya tamamen muaf tutulmasıdır. Gümrük duvarlarının yüksek olduğu dönemlerde sağlanacak bir gümrük muafiyeti yatırım maliyetlerinin düşürülmesi bakımından çok büyük öneme sahiptir. Gümrük muafiyeti ile sermaye ekipmanları üzerindeki vergilerin kaldırılması yatırım maliyetlerinin azalmasını sağlamaktadır (Duran,2003:50-51).

İhracata yönelik üretimde ise kullanılan ithal girdilerin gümrükten muaf tutulmasında iki ana uygulama bulunmaktadır. Birinci uygulamada ithal edilen tüm girdiler gümrük vergisine tabi tutulur ancak ihraç edilen mamul ürünlerde kullanılan ithal girdilerin mamul ürün içindeki payı dikkate alınarak girdilerin ithali sırasında ödenen vergi tutarı iade edilir. İkinci uygulamada ise, toplam satışları içinde ihracat payı yüksek olan seçilmiş bazı ihracatçıların ithal ettikleri girdiler için ödemeleri gereken gümrük vergileri ertelenir. Vergisi ertelenen bu girdiler iç piyasaya sunulan mallarda kullanıldığında vergilendirilirken ihraç edilen mallarda kullanılması halinde ise tamamen vergi dışı tutulur. Bu iki uygulamadan hangisinin tercih edileceği büyük ölçüde ilgili ülkenin vergi idaresi ile gümrük sisteminin gücüne bağlıdır. Vergi iade sisteminde ihraç edileceği varsayılan ürünlerde kullanılacağı gerekçesi ile vergiden muaf tutulan girdilerin yurtiçi piyasaya sızması riski (leakage risk) daha az olduğu için zayıf bir vergi idaresine sahip olan ülkeler için daha uygundur. Ancak ihracatçıların nakit akış yükünü artırması ve ihracata konu olan ürünler üzerindeki dolaylı vergi yükünü azaltmada gevsek olması bu uygulamanın olumsuz yönleridir. Vergileri ertelenen girdilerin ülke içindeki seyrinin takip edilmesi için önemli ölçüde bilgi gerektiren ve takibi yapan idarenin bu anlamda yükünü artıran erteleme sistemi ihracatçıları üzerindeki nakit akış yükünü büyük ölçüde ortadan kaldırırken sızma riskini artırır. Bu nedenle bu uygulama güçlü bir muhasebe ve vergi idaresine sahip olan ülkeler için uygun bir uygulamadır (Tekin,2006:308).

KDV Desteği

Sermaye malları üzerinde tahakkuk eden KDV'nin ertelenmesi veya istisnaya tabi tutulmasıdır. KDV desteğinin kapsamına ve sermaye malları üzerindeki oranına göre bir teşvik aracı olarak etkinliği değişir. Genellikle sermaye malı makine teçhizat için uygulanmakla birlikte kapsamı genişletilerek yatırım kapsamına giren her türlü harcama kalemine de uygulanabilir. KDV desteği ilk planda yatırım aşamasında firmaların ihtiyacı olan finansman giderlerinde bir rahatlamaya neden olması açısından değer taşır. KDV, özelliği gereği nihayetinde mahsuba tabi tutulacağından istisna veya ertelemenin yararlanan firmalara net bir katkısı olmaz. Ancak geri ödemelerin zaman alması ve fiyat değişimlerinden değerinin yıpranması gibi nedenlerle istisnaya veya ertelemeye tabi tutulması firmalara yarar sağlar (Duran,2003:51).

AR-GE Kapsamındaki Vergisel Teşvikler

AR-GE ve yenilikçi sistemin teşviki için mali tedbirlere başvurmak gelişmiş bir çok ülkede uygulanan makro ekonomik politikaların bir yönü olmuştur (Evcı,2004:11). Yenilikçi sistemin parçası olan AR-GE'ye yönelik mali tedbirleri, genel olarak AR-GE vergi teşvikleri ve diğer yardım türü programlar şeklinde iki geniş kategoriye ayırmak mümkündür. Bu tedbirler ile AR-GE faaliyetleri teşvik edilir. AR-GE'de yeniliklere vesile olur, yeniliklerde verimliliğin artmasına neden olur. Yapılan ampirik analizlerle, AR-GE faaliyetlerinin verimliliği pozitif yönde etkilediği doğrulanmıştır (OECD,2001b:7-8). Bu sistem içerisinde yıl içinde yapılan AR-GE faaliyetinden kaynaklanan harcamaların yıl içerisindeki vergi miktarından mahsubuna imkân verilmesi AR-GE vergi mahsubu olarak değerlendirilir. Birçok ülkenin uyguladığı bu yöntemde AR-GE harcamaları bir yatırım harcaması olarak değerlendirildiği için işletme muhasebesinde aktifleştirilmesine izin verilir. AR-GE yatırımlarında sermaye mallarının amortisman paylarının vergiden mahsup edilmesine olanak sağlamak, AR-GE yatırımları için özendirici bir faktördür (Evcı,2004:44).

Bir diğer AR-GE vergi teşviki ise sağlanan vergi kredileridir. Genelde, vergi kredileri, artan AR-GE harcamalarına veya AR-GE harcama düzeyine bağlı olarak uygulanmakta yada her iki yaklaşım bir arada uygulanmaktadır. Artan AR-GE harcamalarına ilişkin vergi kredisi ülkeye farklılık gösterebilmektedir. Diğer uygulamaya olan harcama düzeyine bağlı vergi kredisi ise küçük işletmeler ve temel teknolojik gelişmeleri hedef alan ülkelerin özel sektörlerine uygulanmaktadır. Bu sistem içerisinde ülkeler belirli AR-GE faaliyetlerine değişik miktarlarda vergi kredisi olanağı sunmaktadır. Bu miktar her yıl vergi matrahından düşürülmektedir.

4.Vergisel Teşviklerin Etkinliği

4.1.Vergisel Teşviklerin Yatırım Kararları Üzerine Etkinliği

Teşvik politikasının yatırım kararları üzerindeki etkinliği hem akademik çevrede, hem de politika yapıcıları ve uygulayıcılar arasında kabul gören temel bir olgudur. Bu olgu doğrultusunda, daha fazla fiziki yatırıma zemin hazırlamak amacıyla bir yandan vergi sisteminde yatırım amaçlı bir çok avantaj (yatırım indirimi, hızlandırılmış amortisman, vergi kredisi, zararın ileri geri taşınması vb.) tanınmakta, diğer yandan yatırım maliyetlerini hafifletecek avantajlı finansman temini yoluna gidilmektedir. Teşviklerin yatırım kararını etkilediği inancı, “*düşük maliyetle elde edilmesi durumunda sermayenin daha yoğun kullanılacağı*” varsayımına dayanır. Bu düşünce, neo-klasik yatırım teorisinin merkezini oluşturur (Chrinko,1993:1875-1911).

Yapılan bazı deneye dayalı testlerle bir kısım teşviklerin etkin bir kısmının ise etkinlikten uzak olduğu sonucuna varılmıştır. Anket yöntemiyle yirmi sekiz gelişmekte olan ülkeye uygulanan bir çalışmayı yürüten Shah ve Toye vergi teşvikleri-

nin etkinliğinin yok denecek kadar az olduğu durumunu saptamışlardır. Araştırmacılar sonuçlar üzerine farklı yorumlar getirmişlerdir¹. Sırasıyla bu yorumlar şöyledir;

*Kalkınmakta olan ülkelerde vergi oranının ve/veya kaçakçılık nedeniyle fiili vergi yükünün düşük olması, buna bağlı olarak da teşviklerin etkisinin yetersiz kalması

*Teşvikler komşu ülkelerle dış sermayeyi çekme konusunda yarışan hükümetlerin çabaları şeklinde gerçekleşmesinin etkinliği sınırlandırması

*Söz konusu teşvik önlemlerinin sadece adının teşvik olduğu ve güçlü baskı gruplarının etkisi ile yürürlüğe konulması (Giray,2008:79) şeklindedir.

Bir başka araştırmada vergi teşviklerinin yatırım kararları üzerine olumlu etkisinin yetersiz olduğu kanısına varılmıştır (Yelpaala,1984:212). OECD tarafından yapılan araştırmada ise, vergi teşvikleri dolayısıyla katlanılan vergi kaybının arzulan yatırımlardaki artıştan daha fazla olduğu gösterilmektedir. Teşviklerin tüm yatırımları ve ilave yatırımları hedeflenmemesi verimliliğin az olmasına neden olarak gösterilmiştir (Giray,2008:79;OECD,1995:30).

Teşviklerin yatırım kararları üzerindeki etkilerinin diğer belirleyici faktörlere göre çok fazla olmadığı, önemsiz olduğu veya ihmal edilebilir olduğuna ilişkin araştırma sonuçları ve buna bağlı olarak oluşan görüşler birkaç tanesi aşağıda belirtilmiştir.

Dunning, yabancı sermayenin motivasyonuna ilişkin araştırmasında, teşviklerin yatırım kararları üzerindeki belirleyicilik düzeyinin ilk sıralarda yer almadığı sonucuna ulaşmıştır(Duran,2003:51; UNCTAD,1996:40).

Yappaala, global firmalar üzerine yazılan popüler teorileri inceledikten sonra, vergisel teşviklerin yatırım kararları üzerindeki etkilerinin ihmal edilebilir boyutta olduğu sonucunu çıkarmıştır(Duran,2003:51; Yelpaala,1984:21).

OECD tarafından yapılan bir araştırma, bağışlanan vergi gelirlerinin arzulan yatırımlardaki artıştan daha fazla olduğunu göstermektedir. Araştırmada bunun nedeninin, teşviklerle sadece ilave (marjinal) yatırımların hedeflenmemesi ve teşviklerin her halükarda yapılabilecek yatırımlara da aktarılması olduğu ifade edilmektedir. Bu yüzden, hükümet açısından bu durumun bir israf olduğu ve hedeflenen alanlarda her hangi bir artışın gerçekleşmeyeceği belirtilmektedir (Duran, 2003:51; OECD,1995:30).

Vergi teşviklerinin etkilerini incelemek amacıyla Shah (1978-1995) tarafından bir dizi gelişmekte olan ülkede farklı yöntemler kullanılarak yapılan araştırma sonuçlarına göre vergi teşvikleri, genellikle, yatırımlar üzerinde ciddi bir olumlu etki meydana getirmeksizin vergi gelirlerinde önemli bir erimeye yol açmaktadır (Önder,1993:139).

¹ Geniş bilgi için bkz. GİRAY Filiz, a.g.e., s. 79-81

Afrika ülkelerini kapsayan bir araştırmada, bazı Afrika ülkelerinin gelişmiş bölgelerine yönelik cazip teşvikler sunulmasına rağmen çok az miktarda yatırımın bu bölgelere gitmesi, vergisel teşviklerin elverişli bir yatırım iklimi oluşturmada temel zayıflıkları bulunduğuna işaret etmektedir (Duran,2003:52; Morisset, 2001:81).

Ülkeler arasında teşvik yarışının (incentive bidding) yaşanması, vergisel teşviklerin yabancı sermaye üzerindeki olası etkinliğini yok etmesi, teşviklerin yatırım kararı üzerindeki etkinliği konusunda bir başka eleştiri konusudur.

Barlow ve Wender, dışarıda yatırım yapan 247 Amerikalı firma üzerinde bir araştırma yapmışlardır. Firmalara, dışarıda yatırım yapmalarını etkileyen faktörler sorulmuş ve bunlardan yüzde 57'si konvertibiliteyi, yüzde 39'u politik istikrarı yüzde 26'sı arz (kaynak)- pazarı ve sadece yüzde 10'u vergi teşviklerini önemli faktörler olarak sıralamışlardır(Duran,2003:53; Morisset,2001:76).

Araştırma sonuçları ve konuya ilişkin görüşler tek yanlı değildir. Bu sonuçlar her ne kadar etkinlik olmaması yönünde olsa da, etkin olan vergi teşvikleri de bulunmaktadır. Bu araştırmalar ülkeden ülkeye farklılıklar göstermektedir. Verilen etkisiz araştırma sonucu aslında etkinliği etkileyen farklı faktörlerin varlığının sonucudur. Her bir araştırmacının bu konuda ki görüşlerinin farklı olması sosyal bilimlerin en önemli özelliği olan bireysellikten kaynaklanmaktadır. Teşviklerin yabancı sermaye ve genel olarak yatırımlar üzerinde önemli belirleyicilerden biri olduğunu gösteren araştırma sonuçları ve görüşler de aşağıda yer almaktadır;

ABD'de vergi politikasındaki değişikliğin yatırım kararları üzerindeki etkileri üzerinde yapılan ampirik çalışmada, teşviklerin yatırımın büyüklüğünü ve zamanlamasını önemli oranda etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca değişikliğin yapıldığı ilk yıldaki etkisi daha fazla olurken, sonraki yıllarda bu etkinin giderek azaldığı da belirlenmiştir. ABD'de 1954'de kabul edilen hızlandırılmış amortisman uygulamasının yatırımlar üzerindeki etkisinin büyük olduğu, 1962'de çıkarılan makine teçhizat için ömür boyu amortisman düşülmesine imkan tanıyan yasanın da yatırımlar üzerinde etkili olduğu, ayrıca 1962'de kabul edilen yatırım vergisi kredisinin yatırım kararları üzerinde önemli etki yaptığı sonucuna ulaşılmıştır (Hall ve Jorgenson, 1969:391-414).

Az gelişmiş ülkelerde yatırım yapan 295 firma üzerinde yapılan bir araştırma vergisel teşviklerin belirleyiciler arasında yüzde 60'lık oranla ikinci konumda olduğunu ve sadece yüzde 1'lik bir oranla vergisel teşviklerin yatırım kararında ihmal edilebilir olduğunu göstermektedir (Easson,1993:4).

17 Avrupa ülkesindeki global firmaların gerçekleştirdikleri yatırımlar üzerindeki bir araştırma, vergilemenin bir çok firma için yer seçiminde çok önemli bir faktör olduğu sonucuna ulaşmıştır (Duran,2003:53; Ruding,1999:10).

Devereux and Griffith, Avrupa Birliğindeki Amerikalı firmalar üzerine yaptıkları araştırmada, vergi oranlarının yabancı sermaye üzerinde etkili olduğu sonucuna varmışlardır (Duran,2003:53; Devereux ve Griffith,1993:24).

Root & Ahmed, 1966-1970 döneminde, 41 gelişmekte olan ülke verilerini inceleyen araştırmalarında, vergi yükünün yabancı sermayeyi belirleyen en önemli 6 faktörden biri olarak bulmuşlardır (Duran,2003:53; Root ve Ahmed,1993:24).

Tayvan'da vergi teşvikleri üzerine yapılan bir araştırmada⁽¹⁾, endüstrileri geliştirmek için hükümet tarafından verilen vergisel teşviklerin pozitif etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Duran, 2003:53; Anonymous^{1997:2}).

Agoda, 20 değişik Afrika ülkesinde yatırım yapan 33 ABD firmasıyla ilgili bir araştırma yürütmüştür. Araştırma, vergi indirimlerinin yabancı sermaye üzerinde önemli bir belirleyici olduğuna basit ve çoklu regresyon yöntemiyle ulaşmıştır (Duran,2003:53; Agoda,1978:95-100).

4.2. İhracata Yönelik Vergisel Teşviklerin Etkinliği

İhracat teşvikleri terimi, genel olarak yurtdışına yapılan satışları kolaylaştırması ve daha karlı hale getirmesi için tasarlanan sübvansiyonlar şeklinde kullanılmaktadır (Sahbazov ve İnci,2000:176). Başka bir tanıma göre ihracat teşvikleri; “Kısa dönemde ihracatın ve böylelikle döviz gelirlerinin artırılmasını, uzun dönemde ise ülke kaynaklarının ihracat endüstrilerine kaymasını sağlamak amacıyla alınan önlemler bütünüdür (Kalkan,2001:3). Bir ekonomide ihracatın geliştirilmesi ile bazı teşvik önlemleri uygulanıyorsa, bu teşvik politikaları sonucunda ihracat artmalı, ekonomide uygun bir kaynak tahsisi sağlanmalı ve sosyal karlılığın gerekleri yerine getirilmelidir (Giray,2008:133-134).

İhracata yönelik vergisel teşvikler ekonomiye büyük katkılar sağlamakla birlikte, eleştirilere de açık bir konudur. Gümrük muafiyeti ve KDV istisnası şeklinde uygulanacak teşviklerinin etkinliği tartışması birçok örnekle birlikte açıklanabilir. Etkinlik tartışmaları ülkelerin ihracatlarının ne yönde değiştiği ile ancak anlaşılabilir. Örnek olarak; Uzak Doğu Kaplanları olarak adlandırılan Japonya, G. Kore, Tayvan ve Singapur gibi ülkelerin dışa dönük büyümeyi kısa sürede gerçekleştirmeleri ihracat teşvik politikalarının doğruluğunun kanıtı olarak görülmüştür (Horoz,2006:199).

Bu ülkelerin kalkınma pratikleri incelendiğinde, GSMH' larının 1960–1995 yılları arasında ortalama %8–10 arasında büyüdüğü görülmektedir. Son yarım yüzyılda Japonya'dan sonra en hızlı gelişen ve başlangıç noktasında Türkiye ile benzer durumda olan G. Kore'nin 1960 yılında mal ve hizmet ihracı GSMH 'nin ancak yüzde 3'ü kadarken, 1995 yılına gelindiğinde bu oran yüzde 50 kadar yükselmiştir (Duran,1997:37). Bu veriler ihracata yönelik vergisel teşviklerin etkinliğini açıklayıcı bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum sonucunda ihracatı teşvik yoluyla dışarıya dönük bir kalkınma stratejisi uygulayan ülkelerin başarısı, diğer ge-

lişmekte olan ülkelerin ithal ikame politikasından ihracata dayalı büyüme modellerine yönelmesine neden olmuştur. Gerçekten de istikrarsızlığın yoğun olduğu (düşük kapasite oranı ve işsizlik) durumlarda, atıl kapasite ve işgücünü kullanarak yapılan ihracatın maliyetinin sadece kullanılan işletme malzemeleri olduğu ve işgücü ve amortismanların, fiyata yansıtılmasa da reel anlamda bir kayıp olmadığı ortaya çıkmıştır. Bu miktara kadar verilen destek ve fiyat indirimlerinin makro açıdan reel bir kayıp olmadığı ve uluslararası piyasada sağladığı avantajlar nedeniyle özellikle gelişmekte olan ülkelerin uygulamalara ağırlık verdiği bilinmektedir (Çiloğlu, 2005).

Türkiye’de, özellikle 1980’li yılların basından itibaren, ihracatı teşvik tedbirleri uygulamaya konulmuştur. Bu uygulama sayesinde de Türkiye’de ihracat her geçen yıl artan bir seviye yakalamıştır. Bu teşvik tedbirlerinin en önemlilerinden biri de vergi, resim ve harç istisnasıdır.

Türk vergi sisteminde ve vergi literatüründe vergi, resim, harç istisnası tabiri, gelir vergisi, kurumlar vergisi veya KDV gibi gelir ve harcama üzerinden alınan vergileri kapsamamaktadır. Vergi, resim ve harç istisnası ifadesi, genel bütçeye dâhil gelirlere, muamele ve servet üzerinden alınan vergiler ve harcamalar ile mahalli idarelerce tahsil edilen vergi ve harçları ifade etmektedir (Gündüz,2002:26).

Ülkemizde dış ticaret göstergelerindeki gelişmeler üzerinde vergi teşvik politikalarının etkinliği konusunda bazı ampirik çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar özellikler dışı açılma politikalarının ilk kez gündeme geldiği 1980-84 dönemindeki hızlı ve istikrarlı ihracat artışında bu dönemde uygulanan teşviklerin etkin olduğu sonucuna varılmıştır. Daha sonraki dönemlerde özellikle parasal nitelikteki teşvik araçları başta olmak üzere, genel olarak teşvik araçlarının toplam ihracat hacmi üzerindeki etkilerinin azalmış olduğu ancak, beklenildiği gibi etki derecesinin gerek teşvik türleri ve gerekse ihracatçı sektörler bakımından farklı olduğu saptanmıştır.

Genel olarak 1980-97 döneminde ihracata verilen teşvikler ekonomik sistemin ihracat aleyhine oluşturduğu çarpıklığı gidermeye yetmemiştir. İhracat teşviklerinde belirli sınırlamalar getirilmesine rağmen, halen GATT ve Uruguay Round’da kabul edilen “Sübvansiyonlar ve Karşı Tedbirler Antlaşması”na tam olarak uyum sağlanamamıştır.

Tablo 1: İhracat Verileri (Milyon \$ ve %)

	2003	2004	2005	2006	2007
İhracat Toplamı	47.253	63.167	73.476	85.538	97.43
%Değişim	31,0	33,7	16,3	16,4	-

Kaynak: DPT

2000’li yıllarda İhracatta olumlu gelişmeler sağlanamamıştır. Yukarıdaki tabloya göre yıllar itibariyle artışın giderek azaldığı görülmektedir. Bu gelişme 1980 sonrası dönem itibariyle ihracata yönelik sanayileşme modelinin en çarpıcı eksikliği olarak sürdürülebilir bir sabit sermaye birikiminin yaratılmamış olmasından kaynak-

lanmaktadır (Yeldan,2001:45). Yine ihracattaki bu durgunluk bazı ekonomik ve siyasi istikrarsızlık gibi başka gerekçelere dayandırılrsa bile, teşviklerdeki yetersizliğin önemli etkisi olduğu yadsınamaz bir gerçektir (Giray,2008:134-135).

4.3. AR-GE'ye Yönelik Vergisel Teşviklerin Etkinliği

Gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülke tarafından yeni teknolojilerin geliştirilmesi ve üretimi için yapılacak harcamaların belirli bölümlerini sübvans etmek istemeleri önemli bir devlet politikası olmuştur. OECD ülkelerinde 1998 yılında AR-GE faaliyetleri için kamu sektörü tarafından yapılan harcama tutarı yaklaşık 150 milyar dolar olup, bu değer söz konusu ülkelerin toplam AR-GE harcamalarının takriben üçte birini oluşturmaktadır (Dominique ve Bruna,2000:7). Bu gösterge AR-GE teşviklerine kamunun verdiği önemi fazlasıyla açıklamaktadır.

AR-GE yatırımlarına birçok ülke tarafından uygulanan teşviklerin etkinliği bir çok farklı yöntemde analiz edilme imkânı bulunmuştur. Yapılan bir çok analizde ise teşviklerin kısa dönemde olumlu etkisi yanı sıra uzun dönemde daha etkin olduğu tespit edilmiştir. Yapılan Ülkeler arası karşılaştırmalarda, özel sektör, kamu sektörü ve yurt dışı kaynaklar tarafından finanse edilen AR-GE'nin tamamının verimlilik artışına katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. OECD ülkelerinde, özel sektör AR-GE düzeyinin gayrisafi yurtiçi hasılaya oranının en fazla arttığı 1980 ve 1990'lı yıllarda en büyük verimlilik artışları kaydedilmiştir. OECD ülkeleri üzerinde yapılan çalışmalarda, AR-GE stokunun %1 artırılması ortalamada verimliliği % 0.05 - 0.15 arası bir oranda artırdığı ileri sürülmektedir (OECD,2001a:55).

Bir diğer analize göre; kamunun özel sektör AR-GE yatırımlarına sağladığı doğrudan finansman desteğinin, özel sektör AR-GE harcama düzeyini pozitif etkilediği, firmalara yapılan bir dolarlık finansmanın ortalamada firmaları 1.7 dolarlık bir araştırma yapmaya sevk ettiği, sonucuna ulaşılmıştır (Guellec ve Van Pottelsberghe, 2000:12-17).

Ülkeler düzeyinde yapılan bir çok çalışmada, AR-GE vergi teşvikleri ile özel sektör AR-GE artış arasında bir korelasyon mevcut olduğu tespit edilmiştir. Özel sektör AR-GE harcamalarındaki artışı sadece mali tedbirlere bağlı olarak izah etmek zor olsa da, ortalamada vergi teşviklerinin özel sektör AR-GE harcamalarının vazgeçilen vergi miktarı kadar artırabildiği sonucuna varılmıştır (OECD STI,2002: 24).

AR-GE faaliyetlerine uygulanan vergisel teşvikler çeşitli olumlu ve olumsuz yönleri vardır. Bu tedbirler, özel sektör tarafından yapılan AR-GE harcamasının genel olarak sadece belirli bir kısmına bir vergi kredisi veya vergi karşılığı olarak uygulanır. Söz konusu vergisel teşvikler tek başlarına, müteşebbislere arzulan düzeyde AR-GE icra etmelerini sağlayacak motivasyonu veremezler. Dolayısıyla bir çok ülkede müteşebbisler, AR-GE faaliyetlerinin belirli bir kısmına teşvik uygulaması yerine genel bir vergi muafiyeti uygulamasını veya kurumlar vergisinde indirim yapılmasını tercih ederler (OECD STI,2002:9). Ancak yapılan analizlerde, ver-

gisel teşviklerin özel sektör tarafından finanse edilen AR-GE üzerinde olumlu bir etki yarattığı sonucuna ulaşılmıştır (Guellec ve Van Pottelsberghe, 2000:12-17).

1979-97 yılları için dokuz OECD ülkesinde, AR-GE vergi teşviklerinin AR-GE harcamaları üzerindeki etkisi analiz edilmiş ve vergi kredileri vasıtasıyla AR-GE maliyetlerindeki % 10'luk bir azalmanın kısa dönem AR-GE düzeyinde sadece % 1'lik bir artışa neden olduğu diğer taraftan uzun dönem AR-GE düzeyinde ise yaklaşık % 10'luk bir artışa neden olduğu tespit edilmiştir (Bloom vd.,2000:15-22).

Diğer taraftan vergi teşvikinin yürürlüğe konulduğu yılda çok etkili olmasının beklenmemesi gerektiği yine kısa dönemde daha az etkin bir sonuç normal karşılanması ve uzun dönemde olumlu sonuçlar verileceği birçok çalışmada belirtilmiştir. Tabii ki, sunulan vergi teşviklerin dönemler itibariyle etkisiz olduğu sonucu da bir kısım analizde göze çarpmıştır. Etkisizlik dönemler itibariyle ekonomik şartların olumsuzluğu ve bir çok sorunun varlığına dayanmaktadır. AR-GE vergi teşvikinin değerlendirilmesinin en basit yolu, farklı firmalar için "vergi kredisinin marjinal etkinliği" (VKME)'nin hesaplanmasıdır. Bu yöntem ile ilgili yapılan çalışmada Amerika'da uygulanan vergi kredisi uygulaması etkin olmamıştır (Eisner vd.,1984:171-183).

AR-GE vergi kredisi sistemindeki değişikliklere AR-GE yöneticilerinin tepkisini sorgulamak için Mansfield ve meslektaşları ciddi bir çaba sarf etmişlerdir. Bu yapılan çalışmaların tamamında, vergi kredilerinin AR-GE harcamaları üzerinde sadece sınırlı bir etki (yıllık % 1-2 arası) yarattığı gözlemlenmiştir. Bu araştırmaların neticesinde, Mansfield, firmaların vergi kredilerinden faydalanmak için AR-GE tanımlamasını genişlettiklerini gözlemlemiştir. Mansfield ve Switzer, 1977 ve 1987 arasında raporlanan Kanada AR-GE'sinin yaklaşık % 14 büyümesini bu nedene bağlanmaktadır (Reenen vd,1984:35; Mansfield,1985; Clark vd, 1985; Mansfield ve Switzer,1985:97-107).

Görüldüğü üzere birçok araştırmanın sonucunda AR-GE teşviklerinin etkinliği kanıtlanmıştır. Ancak göreceli olan bu etkinlik ülkeden ülkeye değişmekte yani gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında etkinlik farkı göstermesi de doğaldır. Etkin olmayan durumların varlığı da bu çalışmalar içerisinde belirtilmekle birlikte genel olarak etkin olduğu kanısına varılmıştır.

5.Sonuç

Vergi teşviklerinin etkinliği, tartışmalı ve farklı görüşlerin ileri sürüldüğü bir konu olarak önümüze çıkmıştır. Bir teşvik politikasının başarısını belirleyen önemli özellik sunulan teşvikin etkin olup olmadığı konusunda ki araştırmalardır. Etkinlik, sistemin hedeflenen alanlara arzulan oranda yatırımı aktarma gücüne sahip olmasıdır. Etkinliği belirlemede ki önemli iki kriterden biri fayda maliyet analizi olduğu ve bunun anlamı ise teşviklerin toplam maliyetinin toplam faydalarını aşmaması gerekliliğidir. İkinci kriter ise amaçları gerçekleştirecek etkili uygulamaların varlığıdır. Ancak teşviklerin etkinliğini ölçmek güçtür.

Diğer taraftan teşvik politikasının etkinliği, devletin teşvik ettiği sektörler dışında belirli baskı gruplarının bu katkıdan pay alma girişimi ve bu kesimler ile siyasal iktidar ve bürokrasi arasında bir lobicilik mücadelesinin var olabileceği unutulmamalıdır. Bu mücadeleden parasal gücü elinde bulunduranlar, siyasal iktidara yakın olanlar, rüşvet ilişkisine giren kesimler galip çıkmaktadır. Gerçekte korunması ve gözetilmesi gereken sektörler veya kesimler ise göz ardı edilebilirler. İşte bu durum teşviklerin etkinliğini sınırlayıcı çok önemli bir rol oynar. Bunu dışında gelişmekte olan ülkelerde vergi bilincinin tam olarak yerleşmemesi teşviklerin etkinliğini sınırlamaktadır. Bu durum, vergi kayıp ve kaçaklarının yaygın olduğu ülkelerde veya bölgelerde, vergi teşviklerinin pek değeri olmadığına işaret etmektedir. Çünkü, firmalar zaten vergiden kaçınma yollarını teşviksiz de elde edebilirler.

Teşviklerin Etkinlik tartışması üç farklı alanda da ayrıca tartışma konusu olmuştur. Sistemin, kullanılan araçların etkinliğinin önem taşıdığı tartışmalarla birlikte sunulan vergisel teşviklerin ekonomik etkileri de göz önünde tutulmalıdır. Yani teşvik programının başlangıcında yapılması gereken teknik hesaplardan biri de sistemin toplam etkinliği ile sistemde yer alan her bir aracın ayrı ayrı etkinliklerinin ölçülmesidir.

Ekonomik etkinlik, vazgeçilen gelir yani sunulan teşvikin ekonomik göstergeler üzerine oluşturduğu pozitif veya negatif gelişmelerin takip edilmesinden ibaret olan çalışmalardır. Bir maliye politikası aracı olarak kullanılan vergilerden vazgeçmenin ekonomi üzerine yansıtacağı olumlu genişleme ile vergisel teşvikler dolayısıyla vazgeçilen vergi gelirlerinden kaynaklanan genişletici etki farklı olmayacaktır.

Genel olarak vergisel teşviklerin etkinliğine bakıldığında yatırım indiriminin en etkin olan araç olduğu görülmektedir. Tüketim bazlı vergilerden sermaye malları üzerinden alınan KDV bir diğer önemli vergisel teşvik enstrümanıdır. KDV desteğinin yatırım maliyetlerine net katkısı bulunmamaktadır. İstisnaya tabi tutulmasa da ödenen KDV sonuçta mahsuba tabi tutulacaktır. Sadece istisnaya tabi tutulan dönemle mahsup döneminin uzun olması durumunda, bu arada para değerindeki yıpranma kadar bir katkı söz konusu olacaktır. Tüm bunlara rağmen KDV istisnasının önemli teşvik etkiye sahip olması, yatırım döneminde firmalara sağladığı finansman giderlerinin azaltılmasıyla ilgilidir. Vergisel teşvik araçları içinde diğer önemli bir teşvik aracı Gümrük Muafiyetidir. Özellikle gümrük duvarlarının yüksek olduğu dönemlerde, gümrük vergileri teşvik sistemi içindeki önemli bir teşvik etkisine sahiptir. Ancak globalleşmenin ve bölgesel entegrasyonların gündeme gelmesiyle birlikte gümrük vergi ve fonlarının düşürülmesiyle (muafiyet, istisna veya indirimler) bir teşvik aracı olarak önemi azalmıştır.

Vergi teşviklerinin etkilerini incelemek amacıyla Shah (1978-1995) tarafından bir dizi gelişmekte olan ülkede farklı yöntemler kullanılarak bir araştırma yapılmıştır. Yapılan bu araştırma sonuçlarına göre vergi teşvikleri, genellikle, yatırımlar üzerinde ciddi bir olumlu etki meydana getirmeksizin vergi gelirlerinde önemli bir erimeye yol açmakta olduğunu yaptığı araştırmasında belirtmiştir. Ülkemizde

Milli Prodüktivite Merkezi tarafından yapılan bir araştırmaya göre ise, özel yatırımları teşvik edici vergi politikalarının uygulanması ile, devlet kendi isteğiyle alması gereken vergiden vazgeçmekte ve böylece verginin asli fonksiyonu olan mali amacın gerçekleşmesini zora sokmaktadır. Teorik olarak, teşvik tedbirlerinin yarattığı yatırım artısının vergi kaybı artısından fazla olduğu sürece, bu maliyetlere katlanmanın yerinde olduğu savunulabilir. Ancak, yatırım artışları ile vergi kaybındaki artışların eşit olduğu noktaya ulaşıldıktan sonra, devletin vergi almaktan vazgeçmesi için bir gerekçe bulmak kolay değildir. Çalışmamızda açıklamak istediğimiz teşviklerin yatırım kararları üzerine etkinliği hem akademik çevrede, hem de politika yapıcılar ve uygulayıcılar arasında kabul gören temel bir olgudur. Teşvik kavramına ilişkin teorik veya pratik araştırmalar geçen yüzyılın ilk yarısına kadar daha çok ülke içi sanayileşme, rekabet ve kalkınma gibi alanlarda odaklanmıştı. Son yarım yüzyılda ise, araştırmacıların dikkati daha çok ülkelerin yabancı sermaye çekmek için sağladıkları teşvikler üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Konuya ilişkin yapılan araştırmalar oldukça zengindir. Bir kısım görüşler bu tip teşviklerin yatırım kararlarını olumlu etkilediği belirtirken diğer kısım görüşlerde etkinsizliğe yöneliktir.

Gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülke tarafından yeni teknolojilerin geliştirilmesi ve üretimi için yapılacak harcamaların belirli bölümlerini sübvans etmek istemeleri önemli bir devlet politikası olmuştur. Yapılan bir çok analizde ise teşviklerin kısa dönemde olumlu etkisi yanı sıra uzun dönemde daha etkin olduğu tespit edilmiştir. Yapılan ülkeler arası karşılaştırmalarda, özel sektör, kamu sektörü ve yurt dışı kaynaklar tarafından finanse edilen AR-GE'nin tamamının verimlilik artışına katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Diğer taraftan vergi teşvikinin yürürlüğe konulduğu yılda çok etkili olmasının beklenilmemesi gerektiği yine kısa dönemde daha az etkin bir sonuç normal karşılanması ve uzun dönemde olumlu sonuçlar verileceği birçok çalışmada belirtilmiştir. Tabii ki, sunulan vergi teşviklerin dönemler itibarıyla etkinsiz olduğu sonucu da bir kısım analizde göze çarpmıştır. Etkinsizlik dönemler itibarıyla ekonomik şartların olumsuzluğu ve bir çok sorunun varlığına dayanmaktadır. AR-GE vergi teşvikinin değerlendirilmesinin en basit yolu, farklı firmalar için "vergi kredisinin marjinal etkinliği" (VKME)'nin hesaplanmasıdır. Bu yöntem ile ilgili yapılan araştırmada Amerika'da uygulanan vergi kredisi uygulaması etkin olmamıştır.

İhracat teşvikleri terimi, genel olarak yurtdışına yapılan satışları kolaylaştırması ve daha karlı hale getirmesi için tasarlanan sübvansiyonlar şeklinde kullanılmaktadır. Başka bir tanıma göre ihracat teşvikleri; "Kısa dönemde ihracatın ve böylelikle döviz gelirlerinin arttırılmasını, uzun dönemde ise ülke kaynaklarının ihracat endüstrilerine kaymasını sağlamak amacıyla alınan önlemler bütünüdür. Ülkeler kısa vadede ihracatlarının arttırılması, uzun vadede ise kaynaklarının ihracata yönelik sanayi dallarına aktarılması ve böylece ihracatlarının yapısal yönden gelişmesi amacıyla, kendi ekonomik şartlarına uygun olarak ihracat teşviklerini uygulamaktadır. İhracat, genellikle, uluslararası piyasalarda rekabet şansının sağlanması, döviz girişinin artırılması ve istihdam olanaklarının genişletilmesi amaçlarıyla özendirilmek-

tedir. Bu özendirmeler yoluyla, bir taraftan ihracatçıların üretim maliyetlerinin düşürülmesi, diğer taraftan da üretimin artması gerçekleştirilebilmektedir. Bu nedenle, ihracatı özendirme önlemleri, maliyetleri düşürerek veya gelirleri artırarak ihracatı karlı kılan tüm önlemleri içermektedir.

İhracata yönelik vergisel teşvikler ekonomiye büyük katkılar sağlamakla birlikte, eleştirilere de açık bir konudur. Çalışmamızda gümrük muafiyeti ve KDV istisnası şeklinde uygulanacak teşviklerinin etkinliği tartışması birçok örnekle birlikte açıklanmıştır. Etkinlik tartışmaları ülkelerin ihracatlarının ne yönde değiştiği ile ancak anlaşılabilir. Örnek olarak; Uzak Doğu Kaplanları olarak adlandırılan Japonya, G. Kore, Tayvan ve Singapur gibi ülkelerin dışa dönük büyümeyi kısa sürede gerçekleştirmeleri ihracat teşvik politikalarının doğruluğunun kanıtı olarak görülmüştür. Görüldüğü üzere ihracata yönelik teşviklerin ülke ekonomileri üzerinde olumlu etkileri açıktır. Yani genel olarak ihracat yönelik teşvikleri etkin olarak nitelendirebiliriz.

Ülkemizdeki durumu göz önüne alırsak, özellikle 1980’li yılların başından itibaren, ihracatı teşvik tedbirleri uygulamaya konulmuştur. Bu uygulama sayesinde de Türkiye’de ihracat her geçen yıl artan bir seviye yakalamıştır. Bu teşvik tedbirlerinin en önemlilerinden biri de vergi, resim ve harç istisnasıdır. 1980-84 dönemindeki hızlı ve istikrarlı ihracat artışında bu dönemde uygulanan teşviklerin etkin olduğu sonucuna varılmıştır. Daha sonraki dönemlerde özellikle parasal nitelikteki teşvik araçları başta olmak üzere, genel olarak teşvik araçlarının toplam ihracat hacmi üzerindeki etkilerinin azalmış olduğu ancak, beklenildiği gibi etki derecesinin gerek teşvik türleri ve gerekse ihracatçı sektörler bakımından farklı olduğu saptanmıştır.

Genel olarak 1980-97 döneminde ihracata verilen teşvikler ekonomik sistemin ihracat aleyhine oluşturduğu çarpıklığı gidermeye yetmemiştir. İhracat teşviklerinde belirli sınırlamalar getirilmesine rağmen, halen GATT ve Uruguay Round’da kabul edilen “Sübvansiyonlar ve Karşı Tedbirler Antlaşması”na tam olarak uyum sağlanamamıştır. 2000’li yıllarda İhracatta olumlu gelişmeler sağlanamamıştır. Yukarıdaki tabloya göre yıllar itibariyle artışın giderek azaldığı görülmektedir. Bu gelişme 1980 sonrası dönem itibariyle ihracata yönelik sanayileşme modelinin en çarpıcı eksikliği olarak sürdürülebilir bir sabit sermaye birikiminin yaratılmamış olmasından kaynaklanmaktadır. Yine ihracattaki bu durgunluk bazı ekonomik ve siyasi istikrarsızlık gibi başka gerekçelere dayandırılabilir, teşviklerdeki yetersizliğin önemli etkisi olduğu yadsınamaz bir gerçektir.

Kaynaklar

AKTAN, C. Can, (2001), "Teşvik Kollamacılık", Yolsuzlukla Mücadele Stratejileri Ankara: Hak-İş Yayınları, 2001

BİLDİRİCİ, Ziyaettin, (1989), "Çeşitli Ülkelerde ve Ülkemizde Yatırımları Özendirici Vergi Teşvikleri" Eskişehir Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 329

ÇİLOĞLU, İsmail, (1997), "Teşvik Sisteminin Değerlendirilmesi", Hazine Dergisi, Ekim 1997, <http://www.hazine.gov.tr/makaleler/iciloglu>, Nisan 2008
<http://www.ceterisparibus.net/turkiye/guncel.htm#8> Nisan 2008

ÇİLOĞLU, İsmail, (2000), "Teşvik Politikalarının Yönlendirme Gücü", Hazine Dergisi, Sayı: 13, Ocak 2000
<http://www.ceterisparibus.net/turkiye/guncel.htm#8> Nisan 2008

DURAN, Mustafa, (1997), "Kalkınma Stratejileri ve Teşvik Politikalarının Belirlenmesi", Hazine Dergisi, Sayı: 5, Ocak 1997

DURAN, Mustafa, (2003), "Teşvik Politikaları ve Doğrudan Sermaye Yatırımları", Ankara: Hazine Müsteşarlığı Araştırma-İnceleme Dizisi No:33.

EVCİ, Cemal, (2004), "AR-GE Vergi Teşvikleri", Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Ü.SBE Maliye A.B.D., Ankara

GİRAY, Filiz, (2008), "Vergi Teşvik Sistemi", Ezgi Kitabevi, Bursa, 1. Baskı

GÜNDÜZ, Nahit, (2002) "Vergi Teşvik Önlemleri", İ.Ü. S.B.E., Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2002

HOROZ, Yeşim, (2006), "İhracat Yönelik Vergi Teşvikleri ve Türkiye Uygulaması", Yayınlanmış Y. Lisans Tezi, Uludağ Üni., Bursa

İNCEKARA, Ahmet, (1995), "Türkiye'de Teşvik Sistemi", İTO,

KALKAN, Göktürk, (2001), "Türkiye'de İhracat Teşvik Tedbirleri", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul,

ÖNDER, İzzettin, (1993), "Kaynak Dağılımı, Vergiler ve Teşvikler", Vergi Reformu, İst.: İFMC Yayını.

SAHBAZOV Rövsen – İNCİ, Aybüke, (2000), "Küreselleşen Avrupa'da İhracat Teşvikleri", Vergi Sorunları Dergisi, sy. 140, Mayıs 2000, s. 176

TEKİN, Ahmet, (2006), "Vergi Teşvikleri ve Ekonomik Etkileri", Dumlupınar Üni. Sosyal Bilimler Dergisi, Aralık 2006, Sayı:16

TÜYLÜOĞLU, Şevket, - AKTÜRK, Levent Nemci,(2006), “Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarını Çekme Çabalarının Kurumsallaşması” Yatırım Promosyon Ajansları, ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 2, Sayı 3,

ULUATAM, Özhan, (1971),“Yatırımları Teşvik Edici Vergi Politikası”, Ank.Üni. S.B.F. Yay.,no: 311,Ankara

ULUATAM, Özhan,(1990), “Türk Vergi Hukuku”, Ankara, Adım Yayıncılık

ULUATAM, Özhan, (2001), “Kamu Maliyesi”, Ankara İmaj Yayınevi, 2001

YALÇIN, Hasan, (1997), “Yatırım İndirimi Uygulama Esasları”, Klavuz Yayınları, İstanbul

YELDAN, Erinç, (2001),“Küreselleşme Sürecinde Türkiye Ekonomisi” İletişim Yayınları, İstanbul

AGODO, O., (1978), “The Determinants of U.S. Private Manufacturing Investment in Africa”, Journal of International Business Studies, 9

ANONYMOUS, K.,(1997), “Taiwan: Our Economy Has a Momentum to Grow at More Than 6,2%”, Business Taiwan Februar

CHRINKO, Robert S., (1993), “Business Fixed Investment Spending: Modeling

Strategies, Emprical Results, and Policy Implications,”, Journal of Economic Literature, v31, December

DEVEREUX M.,GRIFFITH R., “Taxes and The Location of Production: Evidence”

EASSON A.J.,(1993),“The Design of Tax Incentives For Direct Investment: Some Lessons From Asean Countries.” Toronto: International Buseness,

DOMINIQUE, Guellec, (2000),“The Impact of Public R&D”, STI Working Papers 2000/4,Bruna V. P. de la P. Paris: DSTI

GEORGE, E. Lent, (1975),“Tax Incentives in Developing Countries”, Reading on Taxation in Developing Countries, (Ed: Richard M. Bird and Oliver Oldman), Baltimore: The John Hopkings University Press

HALL, R. E., (1988), “The Policy And Investment Behavior,” American Jorgenson, D.W ,Ecnmc Review, 57

JACK, Heler, KENNETH M. kauffman, (1963), “Tax Incentives for Industry In Less Development Countries.”, Chicago: Commerce Clearing House Inc.,

K. HUNG, Chan, PHYLLIS, Lai Lan Mo, (2000), "Tax Holidays and Tax Noncompliance: An Amprical Study of Corporate Tax Audits in China's Developing Economy" The Accounting Rewiev, Vol:75, no:4, October 2000

MORISSET, Jacques, Neda,(2001), "How Tax Policy and Incentives Affect Foreign Direct Pirnia Investment" The World Bank and FIAS,

BLOOM, Nick, GRIFFITH, Rachel, VAN REENEN, Jhon, (2000), "Do R&D Tax Credits Work? Evidence from a Panel of Countries. 1979-1997", IFS Working Papper

OECD, (2001c), "Corporate Tax Incentives for Foreign Direct Investment", OECD Tax Policy Studies No.4, Paris

OECD, (2001a), "Science, Technology and Industry Outlook-Drivers of Growth: Information Technologyi Innovation and Entrepreneurship", OECD, Paris:2001

OECD, (1995), "Taxation and Foreign Direct Investment: The Experince of The Economies in Transition", Paris

OECD, (2001b), "The new Economy: Beyond The Hype_ The OECD Growth Project", OECD, Paris

REENEN, Mansfield, E., "Public Policy Towards IndustrialInnovation in the Uneasy Alliance: Managing the technology- productivity Dilemma"

REENEN, R. Eisner, S. Albert, M. SULLIVAN, (1984), "The New Incremental Tax Credit for R&D: Incentive or Disincentive?", National Tax Journal, 37

ROOT F., AHMED A., (1993), "The Infiluence of Policy instrüments on Manufacturing Direct Foreign Investment in Developing Countyies." Journal of International Business studies

RUDING, O., (1999), "Report of the Committee of Independent Experts on Company Taxation", Brussel: OECD, 1992. From a Panel of Multinationals", Journal of Public Economics 71, March 1999

UNCTAD, (1996), "Incentives and Foreign Direct Investment" Genova, 1996 (United Nation Conference on Trade and Development)

YELPAALA, Kola, (1984), "The Efficacy of Tax Incentives Within The Framework of The Neoclassical Theory of Foreign Direct Investment: A Legislative Policy Analysis." 19 Texas International Law Journal

ZEE, HOWELL H., G., STOTSKY, Eduardo, Ley, (2002), "Tax Incentives for Business Investment: A Primer for Janet Policy Makers in Developing Countries", World Development, Vol. 30, No:9

